

**SPORT O'QITUVCHISI SHAXSIYATINING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK
XUSUSIYATLARI UNING KASBIY AKMEOLOGIYASI MAZMUNINI SHAKLLANTIRISH
UCHUN ASOS SIFATIDA**

10.53885/c8964-3281-2122-z

Utepberganov Amangeldi Kutlimuradovich, Nukus davlat universiteti

Bozor sharoitida oliy jismoniy tarbiya tizimining rivojlanishi sport o'qituvchisi shaxsiga, uning kasbiy mahoratiga, ma'naviy salohiyatiga, kasbiy faoliyatni amalga oshirishga psixologik va jismoniy tayyorgarligiga yangi talablar qo'yadi. Shu munosabat bilan, sport o'qituvchisining shaxsiyati va faoliyatining psixologik-pedagogik xususiyatlarini o'rganish ayniqsa dolzarb bo'lib, ularning kasbiy rivojlanishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Shuni ta'kidlash kerakki, "sport o'qituvchisi" atamasi biz tomonidan tasodifiy kiritilmagan, garchi shunday bo'lsa-da, biz jismoniy tarbiya va sport ta'lim sohasida kasb topa olmadik. Davlat diplomlarida va tarif-malaka tavsiflarida umumiy qabul qilingan nomlar: "jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassis", "jismoniy tarbiya o'qituvchisi", "jismoniy tarbiya bo'limi mudiri", "trener-o'qituvchi", "jismoniy tarbiya instruktori" va boshqalar. bizning nuqtai nazarimiz va tanlagan muddatimizda umumlashtirilgan. "Sport o'qituvchisi" atamasining o'zi ham mahalliy, ham xorijiy ilmiy va ommabop nashrlarda keng qo'llaniladi.

Dergach A.A., Isaev A.A. sport murabbiyining bir qator shaxsiy xususiyatlarini aniqlang. Ular orasida: ruxsat berish, passivlik, faollik, tajovuzkorlik - qo'llab-quvvatlash; noaniqlik - aniqlik; rag'batlantirish - o'quvchilarning o'quv jarayonidagi faol ishtirokiga befarqlik. Bundan tashqari, vazminlik majoziydir; fikr almashishni rag'batlantirish - notalarni o'qish; xayrixohlik, iliqlik - sovuqlik, vazminlik. Bundan kelib chiqib, mualliflar "ideal" murabbiyning g'ayratli, oqilona tajovuzkor, o'z fikrlarini aniq ifodalaydigan va ancha emotsional ekanligini ta'kidlaydilar (Dergach A.A., Isaev A.A. 1981).

Murabbiylarning o'z-o'zini baholashi va sportchilar o'rtasidagi so'rov natijalariga ko'ra, B.J.Kertti ideal murabbiy shaxsini tavsiflaydi. Uning fikricha, sport o'qituvchisi ochiq, ochiqko'ngil, hissiy jihatdan barqaror shaxs bo'lishi kerak. U etarlicha yuqori intellektga ega bo'lishi, rivojlangan voqelik tuyg'usiga ega bo'lishi, amaliy va o'ziga ishongan bo'lishi kerak. Shu bilan birga, bu yangilikka moyil, tashabbuskor, mustaqil, mas'uliyatli qarorlarni o'zi qabul qilishni afzal ko'radigan shaxs bo'lishi kerak.

Turli tadqiqotlar natijalarini tahlil qilar ekan, Kurtti B.J. sportchilarda ham, murabbiylarda ham murabbiyning ideal shaxsi haqida fikrlar borligini ta'kidlaydi. Biroq, uning fikricha, murabbiylikdagi muvaffaqiyat ko'p jihatdan sport o'qituvchisining bilimiga va shogirdlari bilan munosabatlariga bog'liq. Shuningdek, u o'z bilimlarini qanday o'tkazishi haqida. Muallifning ta'kidlashicha, murabbiyning tarbiyalanuvchilar tomonidan kutilayotgan vazifani bajara olishi kasbiy bilimi bilan qo'shilib, uning ba'zi kamchiliklarini to'ldirishi mumkin.

Kurtti B.J. sport o'qituvchisi shaxsi tahlilini yakunlab, yuqori toifali sport o'qituvchisida o'zini-o'zi hissiy nazorat qilish, tajovuzkorlik va intellektual rivojlanishning yuqori darajasi kabi shaxsiy xususiyatlar mavjudligini aytadi. U ancha barqaror, faol, qat'iy xarakterga va qarashlarga ishonchga ega.

Murabbiyning xatti-harakati moslashuvchan, ba'zan avtoritar bo'lishi kerak. Yangilikni tez idrok etish, ijodkorlikka intilish, hamkasblar bilan faol muloqot qilish, doimiy o'zini-o'zi takomillashtirish yuqori toifali sport o'qituvchisiga xos xususiyatdir. O'z-o'zini nazorat qilmaslikni tavsiflovchi his-tuyg'ularning haddan tashqari namoyon bo'lishi istalmagan, chunki bu pedagogik jarayon natijalarining pasayishiga va o'qituvchining qiyin vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish qobiliyatining pasayishiga yordam beradi (Brynet J. Cretti). 1978).

Korx A.Ya. - sport o'qituvchisi shaxsining individual xususiyatlarini quyidagi fazilatlariga ko'ra baholashni taklif qiladi:

- g'oyaviy-siyosiy fazilatlar (vatanparvarlik, baynalmilallik, maqsadga muvofiqlik, tamoyillarga sodiqlik);
- axloqiy fazilatlar (kollektivlik, burch hissi, mas'uliyat, sport sha'ni, hayo, insonparvarlik, mehr-oqibat, odob, o'zini tanqid qilish, mehnatsevarlik);
- irodaviy fazilatlar (faollik, jasorat, qat'iyatlilik, mustaqillik, tashabbuskorlik, qat'iyatlilik, ishonch, jasorat, o'zini tuta bilish, chidamlilik, g'alaba qozonish istagi);
- jamoada xulq-atvor (muloqot, xayrixohlik, boshqalarga nisbatan talabchanlik, mag'rurlik, o'zini-o'zi tanqid qilish, hurmat, optimal hissiylik, muvaffaqiyat va muvaffaqiyatsizliklarga munosabat, o'zini tuta bilish, ehtiyotkorlik, sezgirlik);
- mehnatga munosabat (ishtiyoq, mehnatsevarlik, aniqlik, intizom, punktuallik, ishga ijodiy munosabat, fanatizm);

Hozirgi taraqqiyot bosqichida jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil qilishning istiqbollari: muammo va yechimlar. Xalqaro miqyosidagi ilmiy amaliy-anjuman. 2022 yil 28-29 aprel

shaxsiy va kasbiy sifatlar (sport mahorati, pedagogik mahorat, kuzatuvchanlik, sezgi, pedagogik takt, e'tiborni taqsimlash qobiliyati, pedagogik tasavvur, mavhum fikrlash, qiziquvchanlik, didaktik mahorat, sportchilar bilan munosabatlarni o'rnatish, bashorat qilish qobiliyati, modellashtirish, avtoritet).

Muallifning fikricha, bu yoki to'g'ridan-to'g'ri qarama-qarshi sifatlar sport o'qituvchisiga qay darajada xos bo'lganiga qarab, uning shaxsiyatining individual xususiyatlari, xarakteri haqida xulosa chiqarish mumkin (Qo'rx A.Ya. 2000).

Natijada, sport o'qituvchisining shaxsiy xususiyatlari ko'p jihatdan uning faoliyatining muvaffaqiyatini belgilaydi degan xulosaga kelishimiz mumkin.

1. ББ Маъмуров. Аксиологический подход в подготовке будущих педагогов к проектированию учебного процесса.

https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=SqSdKDAAAAAJ&citation_for_view=SqSdKDAAAAAJ:W7OEmFMy1HYC

2. ББ Мамуров. МЫСЛИТЕЛИ ВОСТОКА О ГАРМОНИЧНО РАЗВИТОЙ ЛИЧНОСТИ.

https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=SqSdKDAAAAAJ&citation_for_view=SqSdKDAAAAAJ:Y0pCki6q_DkC

3. А Маманазаров, В Мамуров, В Madrimov, М Маманазаров, G Ulmasova.

Гуманитарные Основания Личностного Развития Студентов В Образовательном Процессе По Физической Культуре.

https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=SqSdKDAAAAAJ&citation_for_view=SqSdKDAAAAAJ:u-x6o8ySG0sC

4. ББ Маъмуров. Основные требования к качеству высшего педагогического образования. <https://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye-trebovaniya-k-kachestvu-vysshego-pedagogicheskogo-obrazovaniya>

5. ББ Маъмуров. Нравственно-эстетическое воспитание учащихся средствами литературных произведений. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Otros_2018_4_9

6. ББ Маъмуров. Нравственно-эстетическое воспитание учащихся средствами литературных произведений. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Otros_2018_4_9